

ЗА РАЗСТОЯНИЕТО ОТТОГАВА ДОСЕГА

МИРОСЛАВА МАРЦИАНОВА

„Време да обичаш, време да умреш“ от Фриц Катер. Превод и режисура – Гергана Димитрова. Художник – Розина Макавеева. Музика – Емилиян Гацов-Елби и Бранимир Стойков-Виппу. Участват: Петя Петкова, Пламен Георгиев, Милена Кънева, Антонио Угрински, Владислав Виолинов, Димо Алексиев, Росица Дичева, Надежда Панайотова, Симеон Лютаков, Валентин Митев, Емил Неделчев

Сезон 2007/2008

Драматичен театър – Варна

Спектакълът на Гергана Димитрова „Време да обичаш, време да умреш“ във Варненския драматичен театър е може би единственият опит в театъра ни от последните години за ре-визиране на социалистическото миналото като лична биография и като социокултурна картина на една отминала епоха. Това е професионалният дебют на режисьорката на българска сцена. Текстът на немския драматург Фриц Катер (псевдоним, под който режисьорът Армин Петрас пише драматургия), израснал в ГДР, описва гимназиалните преживявания във Времената на немския комунизъм при Хонекер. Пьесата е втора част от неговата ГДР-трилогия, която включва „Грабът на сблъсъка. Vineta“ (2001), „Време да обичаш, време да умреш“ (2002) и „Ние сме камера. Язонматериал“ (2003). И трите пьеси са поставени в Талия театър от Армин Петрас.

Във фрагментарната си структура и неразчленена пунктуационно тек-

стура „Време да обичаш, време да умреш“ трескаво и на един дъх споделя ученически истории на живеенето в системата и балансирането по ръба ѝ. Текстът е опит за възстановка на духа на социалистическото училище с неговата репресивна нормативност и неофициални излази на бунтарските настроения като лична памет за комунистическото минало, която добавя своята перспектива към общественото съзнание за феномена комунизъм. В българското общество, и в частност в българския театър, почти не се забелязва необходимост от изследване, размишление, разбиране на комунизма в неговите идеологически постановки и практики от втората половина на XX век. Като че ли липсва разумно оглеждане на проблема с необходимото отстояние от битовото заклеяване или ужалване или от политическото впрягане. Като че ли нямаме обществена памет за този период и нямаме механизми за истори-

Владислав Виолинов във
 „Време да обичаш, време да умреш“
 от Ф. Катер, реж. Г. Димитрова,
 ДТ – Варна, 2006/2007

ческо справяне с него. Случват се само отделни естетически и много лични акции, които връщат в ползренето и проблематизират миналото като субективен откъслек биографично време.

Именно подобен жест на лична ре-визия на миналото представлява спектакълът на Гергана Димитрова, като частната археология на интимното време в социализма се наслаждава върху епично възкресяване на zeitgeist-а на обществената епоха. Личното време се оказва неразграничимо от политическото. Спектакълът връзва съвременните ни сетива в годините на соца, които едновременно ни носталгизират заради уютното пространство на личните спомени и агресират в обществената ни причастност към пространството на забраните и контрола. Атмосферата на сцената носи белезите на безликата и куха епичност на времето, в която отделните човешки истории са ценни само доколкото функционират – гравивно или пог-

ривно – в системата. Важни са обществените апели и гръзновения, социалистическата макро-рамка на петилетките, колективите, светлото бъдеще и здравият захват на прогреса, които не отчитат човешките индивидуалности и ритми. Иконографията на представлението (сценография,

костюми и визуални материали Розина Макавеева) носи неуютта на мащабния комунистически проект. Огромни платна с унифицирани човешки фигури на социалистическите андрогини, пресъздаващи идеологическия ентузиазъм на сърпа и чука, както и плакат на знаменитата целувка на Брежнев и Хонекер, висят от тава-на, като буквално тегнат над главите и съдбите на героите. Тяхното движение по сцената прилича на хаотично и безсмислено лутане без цел, без размах, придвижванията на актьорите са в много ограничен периметър и по разграфени траектории. Има и опити за излизане от рамката и пориви за свободно движение, но и те някак си са в конвенцията на допустимите излази от системата. В тази монументална среда на припомняне на цялата проблематичност на дирижираните несвободи, в които лицемерието, подлостта, предателството и снижаването до равнището на масите регулират живеенето, се апликира личната памет на

авторите. По лицата и телата на актьорите, подредени в началото като за пионерска проверка, лаят снимки от житейската колекция на режисьора. В полутъмната сцена броят сенките на миналото, а текстът, който разказва събитията от живота на един клас, се възпроизвежда като рецитал тип „Вечерната проверка е проведена“, но като че ли изпълнен от духове. Шепотът се отрязва и се връща като глъхнещо ехо. Отключено е пространството на спомените, сънищата, мечтите. Те са много важен смислов и енергичен носител за представлението. На няколко нива се преплитат нашето спомняне за миналото, спомените на героите и мечтите им за бъдещето. Ина (Надежда Панайотова) пее „I had a dream last night“ между любовните копнежи на съучениците и властните команди на учителя по фи-

зическо/директор (Валентин Митев). Всичко това се наслажда върху телеологията на социалистическата държава, устремена и инвестирана в по-доброто бъдеще, което е сигурно, но винаги някъде напред по линията на времето и отдалечаващо се с хоризонта. Усещането е за изплъзващи се животи, докато трае енигматичният блян по комунизма, напомнян от сценографските пана, бойката музика, маршировките и червените връзки; мобилизиран всячески през атрибутите на идеологическата кохерентност. Болезнено минало и копнеж по бъдещето (да замине за Америка, да ми позволят да следвам в университета) стоят на двата противоположни края на времевата ос, а междувременно животът изтича в неудовлетворение или примирение.

Представлението започва с последната картина – млад мъж със

„Време да обичаш, време да умреш“
от Ф. Катер, реж. Г. Димитрова,
ДТ – Варна, 2006/2007

смъкнат панталон и разхлабена вратовръзка стои с пистолет в ръка по средата на една пешеходна пътека и стреля по часовник с надпис на „Кока-кола“. Епохата на комунизма е приключила, но свободата отново се оказва имагинерна, този път в глобализираната действителност на капиталистическа подвластност на парите и работата. Този идеологически релативизъм малко смущава заради демонстрираната затруднена памет, която иначе този спектакъл се опитва да рехабилитира, но може би цели да помисли свободата като ценност, присъща на самия индивид, а не като възможност, привнесена му от социума. Всъщност младите герои от соца носят свободата в себе си. Те са открити, искрени, чисти, наивни, емоционално експресивни, откровени към средата и системата. Но им липсва стратегия за справяне извън условията на несвобода. Те са се идентифицирали, като негативно се различават от идеологията, но когато нейната хватка отслабне, се разбягват от центъра и губят очертания.

Колективната енергия на младия актьорски състав на Варненския театър (участват Владислав Виолинов – Петер, Димо Алексиев – Ралф, Росица Дичева – Адриана, Симеон Лютаков – Франк, Емил Негелчев – Хаген, Милена Кънева – Йоланта и др.) много интензивно изравя у всеки гимназиста със синя престилка/костюм, различно модифициран според въображението и дързостта, тайно (за кого ли?) пушеш в училищните тоалетни. Заради безспорния автобиографичен елемент в играта на актьорите се долавя особена съкровеност и личен заряд. Ученическите ни години като да не са били чак толкова отгавна. Спектакълът действа амбивалентно – едновременно като връщане у дома и като моментно осъзнаване на огромното разстояние тогава – сега. Музиката на Емилиян Гацов – Елби, както и специалните парчета на Бранимир Стойков – Виппу изключително допринасят за това усещане – на нещо много близко и същевременно далечно. Само неохипарският дух може да остане консистентен на тогавашните настроения и да ги преживява на сериозно.